

Arbetslivskommissionen för rehabilitering och stärkandet av delaktighet, lägesbild 2020–2021

Arbetslivskommissionen för rehabilitering och stärkandet av delaktighet har utarbetat en lägesbild av kvaliteten på genomförandet av yrkesprov och bedömningen av kunnandet i examina inom sitt område. Till arbetslivskommissionernas uppgifter hör att årligen producera information om kvaliteten på genomförandet av yrkesprov och bedömningen av kunnandet inom sitt eget område inom yrkesutbildningen (statsrådets förordning om yrkesutbildning 673/2017). För denna uppgift har arbetslivskommissionerna haft tillgång till uppföljnings-, bedömnings- och responsinformation bland annat från utbildningsförvaltningens statistik-, styrnings- och regleringstjänst samt den nationella informationsresursen KOSKI.

Prestationsuppgifter från 2020 blev tillgängliga för kommissionerna våren 2021. Eventuella korrigeringar som läroanstalterna gjort i KOSKI-data efter denna tidpunkt syns inte i denna lägesbild. Detsamma gäller statistiska uppgifter om antalet prestationer år 2021, som plockades från KOSKI-databasen i början av 2022. De granskade prestationsantalen publiceras senare i Utbildningsstyrelsens statistiktjänst på webbplatsen Vipunen.fi.

De uppgifter som används i lägesbilden har plockats direkt ur KOSKI-databasen i den form som läroanstalterna har anmält dem. Statistiken kan innehålla bristfälliga eller felaktiga uppgifter. Av tekniska skäl har exempelvis inte alla uppgifter som registrerats i läroanstalternas egna studieförvaltningssystem överförts korrekt till KOSKI-databasen, och uppgifterna statistikförs då under ”ingen uppgift”/”inte anmält”.

Som källmaterial har man exempelvis använt rapporter från kommissionernas besök, rättelseyrkanden och utlåtanden.

Antal avlagda examina och examensdelar

Avläggande av examina och examensdelar	2020		2021	
	hel examen	examensdel	hel examen	examensdel
Yrkesexamen i mentalhälsoarbete och missbrukarvård	126	528	187	877
Specialyrkesexamen i mentalhälsoarbete och missbrukarvård	289	1 143	287	1 259
Specialyrkesexamen i rehabiliterings- stöd- och handledningstjänster	287	1 251	368	1 548
Kompetensområdet för funktionshinderområdet och särskilt stöd	70		72	
Kompetensområdet för arbetslivsträning	170		272	
Kompetensområdet för handledning i synrehabilitering	2		19	
Tom	45		5	
***Yrkesexamen inom omsorgsarbete för utvecklingsstörda	77	279	54	168
Yrkesexamen inom funktionshinderområdet			2	11
Kompetensområdet för personlig assistans				
Kompetensområdet för intellektuell funktionsnedsättning			2	
Specialyrkesexamen i äldreomsorg	99	711	135	1 106
**Kompetensområdet för stöd till personer med minnesstörning eller minnessjukdom			26	
**Kompetensområdet för handledning av äldre			7	
**Kompetensområdet för servicehandledning för äldre			4	

**Kompetensområdet för vård i livets slutskede			20	
Tom			78	
Totalt	878	3 912	1 033	4 969

** Uppgifterna hämtades i början av 2021 (för år 2020) och i början av 2022 (för år 2021), och har inte uppdaterats efter dessa tidpunkter. Avläggandet av examensdelar omfattar inte examensdelar som registrerats som lokala. Examina som är i en övergångsperiod syns inte i tabellen och ingår inte i antalet i tabellen.*

***Kompetensområdena inom specialyrkesexamen i äldreomsorg har tagits med i grunderna från och med 1.1.2021.*

**** Yrkesexamen inom funktionshinderområdet ingår i examensstrukturen från och med 1.8.2021, tidigare yrkesexamen inom omsorgsarbete för utvecklingsstörda.*

Reflektioner

Utveckling av antalet examina och examensdelar

Yrkesexamen i mentalhälsoarbete och missbrukarvård: I antalet avlägganden av hela examen och examensdelar ses en tydlig tillväxt jämfört med 2020. Behovet av vård för mentalhälso- och missbruksproblem har ökat, vilket delvis förklarar det ökade antalet avlägganden. Branschens attraktivitet syns också i hur många som söker sig till utbildningen.

Specialyrkesexamen i mentalhälsoarbete och missbrukarvård: Antalet avlägganden av hela examen har inte förändrats, men delexamina avlades år 2021 klart oftare än föregående år. Ökningen av mentalhälso- och missbruksproblemen i samhället ökar yrkespersonernas behov av utbildning inom mentalvårds- och missbruksarbete. Coronan har säkert också bidragit till det ökade utbildningsbehovet inom mentalvårds- och missbruksarbete. Å andra sidan har arbetstagarna under coronatiden haft svårare att komma ifrån arbetet för att delta i utbildning, då alla resurser behövs i det vardagliga arbetet.

Specialyrkesexamen i äldreomsorg: Tidigare avlades relativt många enskilda examensdelar, men efter examensreformen verkar det som att många nu också avlägger hela examina och delområden inom dem. En fråga som man gärna ännu kan reflektera över är hur högklassig utbildningen kan vara om bara några få personer per utbildningsanordnare avlägger examen.

Specialyrkesexamen i rehabiliterings- stöd- och handledningstjänster: antalet personer som avlägger hela examen har ökat avsevärt. Från år 2019 (147) till år 2021 (368). Mellan åren 2020 och 2021 var ökningen 81 examina. I förhållande till kompetensområdena har i synnerhet arbetshandledningens andel ökat.

Yrkesexamen inom funktionshinderområdet/yrkesexamen inom omsorgsarbete för utvecklingsstörda: Antalet avlagda examina minskade något från 2020 till 2021. Orsaken kan delvis vara att den nya yrkesexamen inom funktionshinderområdet introducerats i examensstrukturen 1.8.2021. I och med den nya examen togs yrkesexamen inom omsorgsarbete för utvecklingsstörda bort ur examensstrukturen. Branschen har ett behov av arbetskraft, och utbildning och särskilt kunskapsbehov. Den nya yrkesexamen inom funktionshinderområdet ger möjlighet till detta även framöver. Även kompetensområdet för arbete med personer med funktionsnedsättning inom grundexamen inom social- och hälsovårdsbranschen motsvarar behovet. Av examensdelarna avlades den examensdel som anknyter till stödjande av interaktion och kommunikation, som är viktiga teman inom branschen, mest. Den nya examen inkluderar examensdelarna från yrkesexamen inom omsorgsarbete för utvecklingsstörda, som tagits bort från examensstrukturen, uppdaterade till ett eget kompetensområde. Examens andra kompetensområde är kompetensområdet för personlig assistans. År 2021 var antalet examensprestationer 2.

Anordnande av examina

Aktiva utbildningsanordnare/anordnartillstånd

Examen	Tillstånd för anordnande	Aktiva anordnare 2020–2021
Specialyrkesexamen i rehabiliterings- stöd- och handledningstjänster	33	26
Yrkesexamen i mentalhälsoarbete och missbrukarvård	32	25
Specialyrkesexamen i mentalhälsoarbete och missbrukarvård	28	23
Specialyrkesexamen i äldreomsorg	40	32
Yrkesexamen inom funktionshinderområdet*	40	5

*Från och med 1.8.2021

** aktiviteten fastställs utifrån om utbildningsanordnaren/läroanstalten har registrerat avläggande av examina eller examensdelar enligt de KOSKI-data som lämnats till kommissionen 2020 eller 2021.*

Uppgifterna hämtades i början av 2021 (för år 2020) och i början av 2022 (för år 2021), och har inte uppdaterats efter dessa tidpunkter.

Reflektioner

Anordnande av examina

Yrkesexamen i mentalhälsoarbete och missbrukarvård: Det finns skillnader mellan anordnarna i fråga om antalet examensprestationer. Nio anordnare har 13–30 examina per år. Tretton anordnare har 1–10 examina per år. Utbildningsanordnarna finns huvudsakligen i södra och mellersta Finland, Savolax och Norra Karelen.

Specialyrkesexamen i mentalhälsoarbete och missbrukarvård: Det finns stora skillnader mellan utbildningsanordnarna i fråga om antalet examensprestationer. Fem utbildningsanordnare har 20–100 examina per år. Sex utbildningsanordnare har 1–2 examina per år. Flest utbildningsanordnare finns i södra Finland. Den nordligaste finns i Rovaniemi.

År 2021 fanns 40 tillstånd för anordnande av specialyrkesexamen i äldreomsorg. Antalet är detsamma som 2020. Antalet aktiva examensanordnare har ökat med två sedan föregående år. År 2021 var antalet 32. De aktiva examensanordnarna finns i östra och södra Finland. Norra Finland är fortfarande underrepresenterat bland anordnarna av denna examen. Exempelvis i Rovaniemi har specialyrkesexamen i äldreomsorg senast avlagts år 2018. Antalet avlägganden av examen eller examensdelar är alltså väldigt litet i norra Finland.

Grunderna för specialyrkesexamen i äldreomsorg förnyades i början av 2021. Antalet examensprestationer är fortfarande spritt mellan utbildningsanordnarna så att många examina avläggs vid några läroanstalter medan det vid andra avläggs bara några få hela examina och enskilda examensdelar.

Specialyrkesexamen i rehabiliterings- stöd- och handledningstjänster: antalet aktiva utbildningsanordnare har ökat något sedan lägesbilden 2018–2019. Den geografiska täckningen är god, med undantag för norra Finland. Flest examina avläggs i huvudstadsregionen, Österbotten och östra Finland. Två utbildningsanordnare har ordnat omkring 25 % av alla examina.

Yrkesexamen inom funktionshinderområdet/yrkesexamen inom omsorgsarbete för utvecklingsstörda: år 2021 finns skillnader i antalet prestationer, antalen hela examina varierar mellan 1 och 12. Antalet avlagda examensdelar är 1–54 per utbildningsanordnare. Den geografiska täckningen är god, med undantag för norra Finland.

Språklig fördelning 2020:

Specialyrkesexamen i mentalhälsoarbete och missbrukarvård: finska 100 %

Yrkesexamen i mentalhälsoarbete och missbrukarvård: finska 94,4 %, svenska 5,56 %

Specialyrkesexamen i äldreomsorg: finska 97,98 %, svenska 2,02 %

Specialyrkesexamen i rehabiliterings- stöd- och handledningstjänster: finska 100 %

Yrkesexamen inom funktionshinderområdet/yrkesexamen inom omsorgsarbete för utvecklingsstörda: finska 100 %

Språklig fördelning 2021:

Specialyrkesexamen i mentalhälsoarbete och missbrukarvård: finska 99,3 %, svenska 0,7 %

Yrkesexamen i mentalhälsoarbete och missbrukarvård: finska 100 %

Specialyrkesexamen i äldreomsorg: 100 %

Specialyrkesexamen i rehabiliterings- stöd- och handledningstjänster: finska 100 %

Yrkesexamen inom funktionshinderområdet/yrkesexamen inom omsorgsarbete för utvecklingsstörda: finska 98,21 %, svenska 1,79 %

Kvalitet på genomförandet av yrkesprov och bedömningen av kunnande

Fördelning av platserna för yrkesprov

Yrkesexamen i mentalhälsoarbete och missbrukarvård samt specialyrkesexamen i mentalhälsoarbete och missbrukarvård: yrkesproven avläggs huvudsakligen i arbetslivet.

Specialyrkesexamen i äldreomsorg: Yrkesproven avlades huvudsakligen på arbetsplatser redan år 2020 (79,8 %), och år 2021 ökade andelen till 92,0 %. Andelen yrkesprov som avlades vis läroanstalter ökade dock något, 2020 > 0,55 % och 2021 > 1,1, %. Coronasituationen antas ha påverkat miljöerna för yrkesprov. Den procentuella andelen yrkesprov som avlades på läroanstalter och arbetsplatser minskade något år 2021. Arbetsplatserna har fått allt mer fotfäste som miljöer för yrkesprov. Detta är en mycket positiv utveckling. Andelen yrkesprov som avläggs på arbetsplatser och läroanstalter har minskat ytterligare, men antalet yrkesprov på läroanstalter har ökat, vilket inte i sig betjänar specialyrkesexamen i äldreomsorg och avläggandet av den, då det är fråga om en examen vars syfte är att utveckla verksamheten i arbetslivet och yrkespersonernas kunnande. Coronans effekter syns sannolikt som en ökad andel de yrkesprov som bedömts endast på läroanstalter.

Specialyrkesexamen i rehabiliterings- stöd- och handledningstjänster: andelen yrkesprov på arbetsplatser har ökat med nästan 10 % åren 2020–2021 (82,7 %; 91,3 %). Antalet yrkesprov på läroanstalter har ökat med 0,8 % och utfallet är 1,7 %. Här kan man tänka sig att effekterna av covid-19-pandemin spelat en roll. Studerande har under coronatiden haft något begränsat tillträde till arbetsplatser bland annat på grund av bristfälligt vaccinationsskydd hos de studerande och skyldigheter enligt relevant lagstiftning (lagen om smittsamma sjukdomar 48 §). Arbetsplats + läroanstalt tillsammans som plats för yrkesprov har minskat med 1 % från 2020 till 2021. Andelen Ingen uppgift för platserna för yrkesprov har minskat betydligt, med nästan 10 %.

Yrkesexamen inom funktionshinderområdet/yrkesexamen inom omsorgsarbete för utvecklingsstörda: För båda examinas del avläggs yrkesproven i huvudsak på arbetsplatser.

Medeltal för yrkesprov i studeranderesponsen inom yrkesutbildningen (avslutande enkät)

Yrkesexamen i mentalhälsoarbete och missbrukarvård: 4,8

Specialyrkesexamen i mentalhälsoarbete och missbrukarvård: 4,8

Specialyrkesexamen i äldreomsorg: 4,8

Specialyrkesexamen i rehabiliterings- stöd- och handledningstjänster: 4,8

Yrkesexamen inom omsorgsarbete för utvecklingsstörda: 4,9

** Bedömningsskala 1–5, där (5) betyder helt av samma åsikt, (4) delvis av samma åsikt, (3) delvis av samma och delvis av annan åsikt, (2) delvis av annan åsikt, (1) helt av annan åsikt*

Arbetslivsrespons

Yrkesexamen i mentalhälsoarbete och missbrukarvård: 3,9

Specialyrkesexamen i mentalhälsoarbete och missbrukarvård: 4,4

Specialyrkesexamen i äldreomsorg: 4,1

Specialyrkesexamen i rehabiliterings- stöd- och handledningstjänster: 4,2

Yrkesexamen inom omsorgsarbete för utvecklingsstörda: 3,9

Specialyrkesexamen i äldreomsorg: Arbetslivsbedömarnas utbildning är också fortfarande en viktig fråga, i synnerhet när det är fråga om de nya examensgrunderna. I arbetslivsresponsen (1.7.2021–30.1.2022) från arbetsplatshandledare gavs de lägsta omdömena på 3,8 till påståendena att läroanstalten erbjöd tillräckligt med stöd för handledning av studerande och att läroanstalten erbjöd tillräckligt med stöd för bedömning av den studerandes yrkesprov. Detta väcker frågor om hur bedömarna har introducerats/utbildats för bedömning av yrkesprov som ordnas enligt de nya examensgrunderna och hur arbetslivsbedömarna har fått stöd i handledningen och bedömningen när det gäller de nya examensgrunderna. Det råder brådska på arbetsplatserna, vilken kompetens har bedömarna och vem är lämplig att bedöma yrkesprov som visar nya former av kunnande?

Reflektioner

Förverkligande av tvåpartsbedömning i bedömningen av kunnande

Yrkesexamen i mentalhälsoarbete och missbrukarvård samt specialyrkesexamen i mentalhälsoarbete och missbrukarvård: tvåpartsbedömning förverkligas mycket väl.

Specialyrkesexamen i äldreomsorg: Som bedömare i yrkesprov används huvudsakligen arbetslivsrepresentanter och lärarrepresentanter. Tvåpartsbedömning förverkligas alltså väl. Andelen yrkesprov som bedömdes av två lärarbedömare ökade dock från år 2020 till år 2021 så att den tidigare var 0,7 %, men 3,1 % år 2021. Antalet sådana yrkesprov har ökat så mycket att förändringen är värd att notera. Vilken andel har coronan haft i detta? En faktor kan vara stress på arbetsplatser inom social- och hälsovårdssektorn och att det har varit svårt att få arbetslivsbedömare. Andelen fall där det i statistiken saknas uppgift om platsen för ett yrkesprov har minskat så att den år 2018 var 7,4 % men år 2021 endast 2,6 %. Insamlingen av information har effektiviserats.

Specialyrkesexamen i rehabiliterings- stöd- och handledningstjänster: arbetslivet + lärare tillsammans har ökat med nästan 10 %, vilket kan ses som en mycket bra och eftersträvad utveckling. Andelen där endast representanter för undervisningen/utbildningsanordnaren är bedömare är ungefär som tidigare, ökning med 0,4 %. Andelen Ingen uppgift minskade märkbart, med nästan 10 %.

Yrkesexamen inom funktionshinderområdet/yrkesexamen inom omsorgsarbete för utvecklingsstörda: I yrkesexamen inom omsorgsarbete för utvecklingsstörda förverkligas tvåpartsbedömning väl, för yrkesexamen inom funktionshinderområdet finns inte ännu tillräckligt med statistisk information för att dra slutsatser.

Motiveringar till ordnande av yrkesprov på läroanstalter

Yrkesexamen i mentalhälsoarbete och missbrukarvård samt specialyrkesexamen i mentalhälsoarbete och missbrukarvård: Yrkesprov ordnas inte på läroanstalter. Yrkesproven sker i praktiska arbetsuppgifter på arbetsplatser.

Generaliseringar gällande rättelseyrkanden

Arbetslivskommissionen fick inte in några rättelseyrkanden åren 2020–2021.

Situationen gällande planer för bedömning av kunnande

Arbetslivskommissionen har åren 2020–2021 fått in 23 begäranden om utlåtanden från ministeriet gällande planer för bedömning av kunnande. Kommissionen har gett 15 positiva utlåtanden gällande dessa.

Examensgrundernas funktion

Reflektioner

Examensgrundernas överensstämmelse med arbetslivet

Yrkesexamen i mentalhälsoarbete och missbrukarvård samt specialyrkesexamen i mentalhälsoarbete och missbrukarvård: Examensgrunderna motsvarar arbetslivets behov väl.

Specialyrkesexamen i äldreomsorg: Det finns för tillfället mycket att fundera på inom äldrearbetet: det råder brist på arbetskraft, arbetets attraktivitet har minskat på samma sätt som attraktiviteten hos annat vårdarbete och det är svårare för personer på arbetsplatserna att delta i utbildning på grund av arbetskraftsbristen. En examen påverkar inte heller lönen, och ibland inte heller arbetsuppgifterna. Avläggandet av kompetensområden har varit en positiv förändring och har ökat antalet som avlägger hela examen, men det återstår att se hur de som avlägger de nya kompetensområdena placerar sig i arbetslivet. I synnerhet när det gäller de som avlägger kompetensområdet för servicehandledning för äldre och kompetensområdet för handledning av äldre skulle det vara viktigt att följa upp hur de placerar sig i arbete och möjligheterna att använda utbildningen.

Yrkesexamen inom funktionshinderområdet/yrkesexamen inom omsorgsarbete för utvecklingsstörda: examensgrunderna motsvarar arbetslivets behov väl. Avläggande av examen ger dock inte behörighet för alla uppgifter inom branschen.

Förverkligande av valfrihet i avläggandet av examina

Yrkesexamen i mentalhälsoarbete och missbrukarvård: Den populäraste valbara examensdelen är Användning av metoderna för mentalhälsoarbete och missbrukarvård (202).

Specialyrkesexamen i mentalhälsoarbete och missbrukarvård: Mentalhälsoarbete och missbrukarvård bland barn och unga (290) är en populärare valbar examensdel än mentalhälsoarbete och missbrukarvård bland äldre (147). Som andra valbar examensdel har man valt examensdelar från yrkesexamina eller en annan specialyrkesexamen.

Erfarenheter av examensgrundernas funktion

Yrkesexamen i mentalhälsoarbete och missbrukarvård samt specialyrkesexamen i mentalhälsoarbete och missbrukarvård: Arbetslivskommissionen har inte kontaktats angående detta. Detta torde visa att grunderna fungerar.

Specialyrkesexamen i äldreomsorg: När det gäller specialyrkesexamen i äldreomsorg har arbetslivskommissionen inte kontaktats angående examensgrunderna och inga frågor om examensgrunderna har ställts. Därmed kan man dra slutsatsen att de förnyade examensgrunderna har varit tydliga. Mer information om kompetensområdenas struktur, examensdelarnas krav på yrkesskicklighet eller sätten att påvisa kunskande har inte behövts. Examensgrunderna har sannolikt upplevts som fungerande. Endast i fråga om kompetensområdet för servicehandledning för äldre har man diskuterat hur de som avlägger examen placerar sig inom servicehandledningsfältet, då yrkeshögskoleexamen i de flesta kommuner hör till behörighetskraven för tjänster som servicehandledare.

Specialyrkesexamen i rehabiliterings- stöd- och handledningstjänster: samarbetet mellan arbetslivet och läroanstalterna är fortfarande viktigt, liksom att göra examinas innehåll och mål mer kända. Personalomsättningen på grund av bland annat pensioneringar och personalens ökade rörlighet kräver också att man framhäver betydelsen av alla typer av samarbete och gör det känt (utbildningens mål, innehåll etc.).

Yrkesexamen inom funktionshinderområdet: inte ännu tillräckligt med erfarenheter eller respons.